

quod de vobis audivimus, de nobis, si quid valemus familiariter confidite.

**350** EPISTOLA CCCXII (1022).

AD RADULFUM PATRIARCHAM ANTIOCHENUM.

*Humilitatem præcipue ei inculcat.*

Domino et patri reverendissimo R. Dei gratia patriarchæ sedis Antiochenæ, frater BERNARDUS Claræ-Vallensis abbas, si quid prodest pauperis devotio, et si quid potest peccatoris oratio.

Ut ad vestram Celsitudinem scribere auderem, nimirum vilis homuncio, non fuit præsumptio, sed fiducia: nam et fr. Hatto id suggestit, et charitas persuasit. Itaque exhibito brevi quidem, sed fidei debitæ venerationis salutationisque obsequio, oro Deum omnipotentem, ut quem Petri dignatus est cathedra, dignum iudicet et corona. Cæterum, ut optime novit prudentia vestra, non coronabitur, nisi qui legitime certaverit. Hinc est, quod ipse, cujus hæc verba sunt, beatus Apostolus, cum sibi repositam coronam justitiæ dicere vellet, præmisit, quia *bonum certamen certavi* (II Tim. iv, 7). Quod si militia est vita hominis super terram (Job vii, 4), quid pontificis vita, cui duplex profecto causa existit pugnandi, et pro se videlicet, et sibi commissis? Pugnandum vero est adversus carnis lasciviam, adversus nequitiam sæculi, contra spiritualia nequitia in cœlestibus. Et quis ad hæc idoneus? funiculus hic triplex difficile rumpitur. Has tres turmas fecere Chaldæi ad deprædandos greges Job: carnem videlicet, cum vitis et concupiscentiis suis. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus (Psal. LXXVII, 2). Exsurgat, inquam, necesse est, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. xv, 5). Cum eo autem quid? *Omnia in eo*, inquit, *possum, qui me confortat* (Philipp. iv, 13). In eo confortare et tu, pater, confortare, et esto robustus: accingere, sta in prælio, pugna fortiter pro gregibus tibi commissis, quos te necesse est Commissori ex integro reconsignare: pugna et pro te ipso, quia et pro te habes exigere rationem. Caveo tibi in loco excelso, quo stas: ne forte, quod absit, cornuas, et tanto gravius conquassaris, quanto ex altiori corrueris. Sic locum aptum teneas, ut tamen altum non sapias, sicut dicit Apostolus: *Noli altum sapere, sed time* (Rom. xi, 29). Locus altus sensato homini non tam occasio est elationis, quam causa timoris. Habet quidem honorem Ecclesia, sed

*ejus, regendam concedimus, et abbatibus correctionem abbati Casæ-Dei, suisque successoribus, si in Ordine suo peccaverit, fore stabilimus. Si vero culpa tam gravis extiterit, ut abbas dignus sit depositione, nobis prius ostensa culpa vel archiepiscopis nobis succedentibus, si rebellis extiterit et emendare noluerit, potestatem deponendi eum prædicto abbati concedimus. Ut autem præsens pagina immobilis perseveret, sigilli nostri impressione insignimus, et ne quis eam ulterius infringere attentet, sub anathematis vinculo interdicimus.*

*Hujus rei testes sunt Willelmus de Arquel, Wido de Mertiniaco archidiaconus, Petrus de Treva decanus Sancti-Stephani, Hugo Faverniacensis archidiaconus, Wolbertus archidiaconus, Hugo de Dola, Hugo*

**A** habet et pavorem ruinæ: nec altus locus, sed altum supercilium reprehenditur. Et quisnam sedens in alto demissum potest habere supercilium, nisi qui semper suspectum habet præcipitium? Timor præcipitii tumorem dominii reprimat. Quæcunque volumus ut faciant nobis homines, eadem et nos faciamus eis. Quissibi non velit deferri a subditis? utinam æque libenter et nos nostris præpositis deferamus. Alioquin pondus et pondus, mensura et mensura, utrumque abominabile est apud Deum (Prov. xx, 10). Abominabiles ergo apud Deum sumus, si non eodem pondere vel mensura superioribus exhibemus, quo a subjectis exigimus. Non possum satis mirari cautam humilemque Centurionis fidem et responsonem, qua legitur ad Salvatorem ita dixisse: *Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub memilibus* (Luc. vii, 8). O prudens et vere corde humilis anima! dicturus quod prælatus esset militibus representat extollentiam confessione subjectionis; imo præmisit subjectionem, ut pluris sibi esset quod suberat, quam quod præerat: quod ipso verborum ordine ostenderet, et bonam mentis compositionem bene ordinatæ orationis series indicaret. Volebam plenius ista prosequi, luculentiusque distinguere; sed verecundia intervenit. Erit, cum potero scribere plura, securus, si tamen hæc pauca vobis placere

**351** cognovero. In fine obsecro, et si vere mihi locus ille gratiæ apud vos manet qui dicitur, milites Dei, qui templum Jerosolymitanum inhabitant, in se experiantur, ut amore nostri sint vobis deinceps de commendatis commendatiores. Ex hoc siquidem magis et Deo placitus, et hominibus acceptus eritis.

EPISTOLA CCCXIII (1023).

AD W. PATRIARCHAM JEROSOLYMYRUM (1024).

*Ad humilitatem eum hortatur.*

Venerabili domino et dilectissimo patri, Dei gratia Jerosolymorum patriarchæ W. BERNARDUS Claræ-Vallensis abbas, Spiritum veritatis qui a Patre procedit.

**1.** Occasione accepta per virum fidelem amicum, nostrum, latorem præsentium, pauca verba, in multis occupatus, scribo vobis, in multis occupato. Quod si præsumptuosum cuilibet videatur, et in hac parte iudicet, venialis tamen est præsumptio, quæ descendit ex amore. Sed, ne multa scribam, cum pauca promiserim, ad rem ipsam veniamus.

**D** Cum placuit universorum Creatori Deo aperire altitudinem consilii sui super salutem generis humani,

*Luzoviensis abbas, Wido abbas de Charo-Locho, Lambertus abbas de Clara-Fontana, abbas de Morimonte, Warinus Capellanus, Rainaldus comes, Fridericus comes de Fontiniaco, Wido de Junci-Villa et Henricus frater ejus Tebaldu de Rubro-Monte, Humbertus de Vissiaci et Ludovicus frater ejus.*

*Data Bisuntii in æde capituli Sancti-Joannis, anno ab Incarnatione Domini Jesu Christi 1132, Indictione duodecima, decimo quinto kalendas Octobris. Vide epist. 199.*

(1022) Epistola nova quæ vero antea 392 erat, nunc 327.

(1023) Epistola nova.

(1024) Willelmum, ad quem epistola 175: ubi consule notas.

sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, qui factus homo propter homines, de filiis hominum vocavit ad se quos voluit, et electos de cæteris, et dilectos præ cæteris. Item et unum ex illis, quasi de electis electum, et dilectum præ dilectis, in specialem sui amoris gratiam separavit: cui vices suas committens, cum jam exaltatus a terra elevatis manibus sacrificium offerret vespertinum, antequam in manus Patris sui spiritum commendaret, tanquam frater fratri, Matrem virgini, virgo virginem commendavit. Quid sibi vult tale principium? diligenter attende.

**2.** Multos elegit Dominus, et principes fecit in populo suo, ut sit illis sacerdotii dignitas: sed te quadam familiari gratia collocavit in domo David pueri sui. Tibi soli de omnibus episcopis universi orbis commissa est terra illa, quæ germinavit herbam virentem, et facientem fructum secundum speciem suam, de cujus radice ortus est flos campi, et lilium convallium. Te solum, inquam, elegit Dominus præ consortibus tuis, ut sis ei in episcopum familiarem, qui per singulos dies introeas in tabernaculum ejus, et adores in loco, ubi steterunt pedes ejus. Legimus olim dictum ad sanctum Moysen, quoniam mandatum accepit a Domino, quod traderet filiis Israel: *Solve calceamentum pedum tuorum; locus enim in quo stas, terra sancta est* (Exod. iii, 5).

Sanctus quoque locus, sed in illo figura; in isto autem veritas expressa signo sanctitatis. Sanctus ille, sed iste sanctior. Quid enim simile cum veritate? quid simile habet illud, quod per speculum et in ænigmate, cum gloria illa, quæ jam scisso velo revelata facie videtur? Et tamen, cum hæc omnia in figura contingerent et in forma futurorum, dictum est Moysi: *Solve calceamentum pedum tuorum; locus enim in quo stas, terra sancta est.* Et ego dico tibi, Solve calceamentum pedum tuorum; locus enim in quo stas, terra sancta est. Si adhuc affectus tui ex aliqua parte involuti sunt operibus mortuis, solve velociter: locus enim in quo stas, terra sancta est. O quam metuendus est locus ille, in quo primum per viscera misericordiæ Dei nostri visitavit nos Oriens ex alto! O quam metuendus est locus ille, in quo primum occurrit pater filio revertenti de regione dissimilitudinis, et accumbens super collum ejus stola gloriæ induit eum! O quam metuendus est locus ille, in quo dulcis et rectus Dominus vulneribus nostris vinum pariter infudit et oleum, in quo constituit nobiscum pactum fœderis pater misericordiarum, et Deus totius consolationis! Gratias tibi, **352** Domine, gratias tibi, quia bonum opus operatus es in medio terræ, in medio annorum legis et gratiæ notum faciens illud. Cum enim iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Ecce locus longe sacratio illo, in quo stetit Moyses, et longe nobilior: quia locus Domini, locus, inquam, illius est, qui venit per aquam et sanguinem; non in aqua

(1025) Epistola nova.

(1026) Petro, qui Accone in Palæstina obiit, teste

**A** tantum, sicut Moyses, sed in aqua et in sanguine. Ecce locus, ubi posuerunt eum. Quis ascendet in montem Domini? aut quis statuit in loco sancto ejus? Solus iste ascendere debet, qui didicit a Domino Jesu Christo, esse mitis et humilis corde.

**3.** Humilis solus secure potest ascendere: quia humilitas non habet unde cadat. Superbus, etsi ascendat, stare tamen diu non potest, tanquam qui non supra pedes suos stare voluit, sed alienum sibi assumpsit pedem, illum scilicet, quem propheta abhorrens, dicit: *Non veniat mihi pes superbiæ* (Psal. xxxv, 12). Superbia enim non nisi unum pedem habet, propriæ amore excellentiæ: et ideo superbus diu stare non potest, tanquam qui non nisi uni pedi innititur. Quis enim staret in illo pede, in quo ceciderunt qui operati sunt iniquitatem, angelus in cœlo, homo in paradiso? Si Deus naturalibus ramis non pepercit, homini, dico, quem gloria et honore coronavit, et constituit eum super omnia opera manuum suarum; et angelo, qui fuit initium viarum Dei, plenus sapientia, et perfectus decore: multo magis timendum est, ne forte nec mihi pareat superbienti, non jam in loco voluptatis, non in cœli palatio, sed in valle lacrymarum. Ut ergo secure stare valeas, sta in humilitate; ita, non in uno pede superbiæ, sed in pedibus humilitatis, ut non moveantur vestigia tua. Humilitas enim duos habet pedes; considerationem divinæ potentiæ, et propriæ infirmitatis. O speciosi pedes, et firmi, nec tenebris ignorantia involuti, nec lubrico luxuriæ inquinati! Tu ergo in alto positus, noli altum sapere, sed time, et humiliare sub potenti manu ejus qui superborum et sublimium colla propria solet virtute calcare. Noveris Ecclesiam commissam tibi, non sicut ancillam domino, sed, ut ad principium epistolæ revertar, tanquam filio matrem, tanquam Mariam Joanni, ut et de te ad eam dici possit. *Mulier, ecce filius tuus; et de ipsa ad te, Ecce mater tua* (Joan. xix, 26. 27). Ita enim securus esse poteris ingrediens et egrediens, et pergens ad imperium ejus, qui, etsi altus est, et in altis habitat, humilia tamen respicit in cœlo et in terra.

EPISTOLA CCCXCIV (1025).

AD ARCHIEPISCOPUM LUGDUNENSEM.

*Pro abbate Athanacensi apud Lugdunum.*

Lugdunensi archiepiscopo (1026), apostolicæ Sedis legato, BERNARDUS Claræ-Vallensis abbas, providere bona coram Deo et hominibus.

Si suavis opinio et odor bonus, quem de vobis habuit haecenus mater Ecclesia, in cujus horto germinastis sicut lilium, fuerit immutatus, non potero non dolere. Sicut cedrus in Libano exaltata est, sic estis hodie in Ecclesia Dei, amabilis, laudabilis, et charus omnibus. Magna sunt, quæ jam de vobis habemus, sed adhuc exspectamus majora. Tene interim quod accepisti: non dabis famam tuam videre Willelmo Tyrio in libro xv, cap. 15, et quidem anno 1139. De hoc Bernardus in epistolis 171 et 172.

corruptionem. Melius est enim nomen bonum, quam divitiarum multarum. Quid fecisti de abbate Athanacensi (1027)? Jam iudicatus est, jam damnatus est, jam depositus, et locum perdidit abbas, et officium. Quod factum est de eo, factum est citius, tanquam in momento et in ictu oculi, sicut erit in resurrectione mortuorum. Confidenter loquor vobis, quia plenitudo amoris excludit timorem. Tamen quid peccavit homo? quid tandem mali fecit **353** homo, cui laus est in Ecclesia Dei? Quod scimus; loquimur, quia testimonium bonum habet, et ab his qui foris, et ab his qui intus sunt. Cæterum, cum adhuc ignoretur utrum penes eum culpa sit, nec canonicum subterfugit examen; sicut nobis videtur; vel stare debuit adhuc, vel cecidisse canonico iudicio de cætero. Quid igitur? nec sponte confessum, nec aliis manifestum, vel ab his convictum damnastis! Sed dicitis mihi: Cum in causa esset, decidit a causa. Non enim potuit producere testes illos, quos ei scripseram. Bene; quia non steterunt pro eo qui stabant contra eum: tanquam eis diceretur, Aut contra vos stabitis, aut iste deponetur. Illos, inquam, habere non potuit; sed potuit habere alios, quorum testimonia non minus essent credibilia testimoniis illorum quos habere non potuit. Sed jam ex alio latere causam inspicimus. Esto, reus est; in media causa defecit. et innocentia, et causa. Et ubi est illud, « Vitiatam causam licet relevare appellationis remedio? » Quod si appellatorem noluit audire, attamen appellato deferri oportuit. Neque enim decet ut procedant de labiis vestris inconsiderata verba, vel præcipitata iudicia. Non, inquam, principem Ecclesiæ decent verba præcipitationis, præsertim illa, quæ non in tenebris, sed in lumine proferuntur. Dico vobis, multos cum illo læsistis, et multi in persecutione ejus dolebunt. Non faciam vobis verbum absconditum. Multorum precibus rogabar scribere pro eo ad apostolicam Sedem, quorum non est tutum preces contemnere. Sed quomodo fieri poterat, donec prius convenirem dominum meum, et charissimum meum Patrem? Convenimus igitur vos verbis pacificis, tanquam illum cuius honor semper fuit mihi curæ, ut sententiam illam intempestivam in locum suum revocetis, et homo ille restituatur in gradum pristinum, donec causa ejus cum majori cautela examinetur. Hæc scribo vobis servus vester, præcipue pro vobis. Non enim contra vos, sed vobiscum stare volo, et pro vobis, apud Deum et apud homines.

(1027) Athanacense monasterium Ordinis sancti Benedicti antiquum et illustre, Lugdini ad confluentes Rhodani et Araris.

(1028) Antea epistola 325.

(1029) Eidem tum abbati scripta est epistola 65. Episcopus fuit ab anno 1131 ad annum 1148, quo anno apud Philippopolim decessit octavo idus Octobris, ex Necrologio Sancti-Dionysii apud Remos. Ejus obitum memorat Ludovici Junioris epistola 22 inter Sugerianas. Confer epistolam 339.

(1030) Quantum reatus contrahitur ex ipsa professione, si tantum ex sola vocatione, ut alibi etiam

### EPISTOLA CCCXCV (1029).

AD ALVIVUM ATREBATENSEM EPISCOPUM (1029).

*Non satis æquam ejus petitionem esse, ut Thomas de Sancto-Audomaro, qui se Claræ-Valleisibus devoverat, dimittatur Bertinensibus, qui eum sibi ex voto parentum vindicare volebant.*

Venerabili patri et amico nostro ALVISO, Dei gratia Atrebatensi episcopo, frater BERNARDUS vocatus abbas, salutem et nostras qualescunque orationes.

1. Rogastis nos pro ecclesia Sancti-Bertini, quam et vos diligitis, et nos ipsi diligimus, et dileximus ab initio. Verumtamen quod nunc rogat venerabilis abbas ejusdem monasterii, utinam diligentius considerasset prudentia vestra, quale sit istud, non dicam facere, sed vel rogare. Neque enim dubito, quia redarguissetis eum, tanquam qui delinqueret graviter, et adversum nos amicos suos, et adversum ipsum, cujus animam quærit; imo et adversum Deum, cujus conatur immutare consilium. Quid enim, domine pater? id vobis persuaderi potuit, ut ab amico vestro tale aliquid peteretis? Vocat Deus Thomam de cælo, vocat ut exeat de terra sua, et de cognatione sua, et de domo patris sui, et veniat in locum quem ipse ei ostendit: ego quis sum qui prohibeam spiritum Dei, **354** qui debeam impedire eum, qui proprias oves vocat nomine proprio; et ipse ante eas vadit, ut alium non sequantur, sed ipsum? Thomas paupertatem elegit, ego eum ad divitias deliciasque remittam?

2. Nec ignoro, quin possint apud Sanctum-Bertinum fratres suam ipsorum operari salutem: sed quos illic vocaverit Deus (1030), ut unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Scio, scio ubi legerim: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno cælorum* (Luc. ix, 62). Quo nequaquam ego fraudare velim charissimum filium meum Thomam, et animam quæ mihi a Deo commissa est. Unde satis admiror, quoniam modo subripi potuerit tantæ discretionis, rem hujuscemodi postulare. Ego enim, quoniam de vestra, sicut scitis, dilectione præsumo, paulo minus respondeam, quod ait Dominus ad filios Zebedæi: *Nescitis quid petatis* (Matth. xx, 22). Nisi quod cogitavi, non sic de charitate præsumendum, ut non etiam sacerdotali cathedræ deferretur.

3. Facite ergo morem vestrum: honorificate etiam in hac parte ministerium vestrum, et viriliter juvate etiam has Christi, sponsas, ut eum ad quem vocantur sponsi thalamum, sine offensione, sine censet Bernardus in epistolis 107 et 108, qui item Novitios ab Ordine deficientes inter apostatas censet sermone 63 in Cantica, n. 6. Si ad laxiorem statum citra apostasiæ crimen reflectere non licet, teste etiam Bernardo in Apologia ad Guillelmum, n. 30, licebitne in ipsa stricte viventium societate mollia et laxiora impune sectari, in scandalum fratrum, et recti ordinis detrimentum? Et tamen hæc est quorundam religio, qui in tuto omnia esse arbitrantur, si cæteris insuper habitis, substantialia servant: quasi sanctæ institutionis et recti ordinis violatio, non sit violatio professionis: et substantialia in vio-

dilatione mereantur intrare. Agite, inquam, ut amicus sponsi, qui stat et gaudio gaudet propter vocem sponsi: et sicut bene soletis juvare cæteros, sic juvate et istos, ut non solum non extinguatis (quod absit) spiritum Dei, sed et coadjutorem ejus fidelem vos esse probetis. Hoc enim omnino certum sit Paternitati vestræ, quoniam meo consilio sive permissione mea nusquam declinabunt. Scio enim quoniam ipse peccarem, et eos peccare facerem, si quid eis aliud consulerem, aut concederem. Reddant ergo vota sua quæ distinxerunt labia sua. Alioquin viderint ipsi, quibus credant dicentibus: Ecce hic est Christus, ecce illic est. Quoniam oportebit eos mihi ante tribunal Christi super voto suo, cujus ego testis sum, respondere.

### EPISTOLA CCCXCVI (1031).

AD RICUINUM EPISCOPUM TULLENSIS (132).

*Excusat se apud eum, quod ejus professum Willelmum ignorans susceperat.*

Venerabili RICUINO, Dei gratia Tullensi episcopo, frater BERNARDUS dictus de Clara-Valle, cum pusillo sibi grege commisso, sospitatem et pacem.

Gratias agimus salutis Auctori, quod digni habitus sumus a vobis salutari. Verumtamen quantum nos salutatio lætificat, tantum illa, quam subjungistis, obedientia gravat: licet tamen gravati, fecimus quod jussistis. Simul coram Deo, et vestra sanctitate, teste etiam ipso venerabili fratre Willelmo, nos excusamus, quod ignorantes vestrum esse professum recepimus. Si culpa est, quod ita a nobis receptus est; ipsius, non nostra est. Post hanc nostram veram ac puram satisfactionem, mereamur vestram gratiam et benedictionem. Valet. Optamus vos tam plenum dierum, quam virtutum lata esse possint, accidentariis cum animo corruptis.

(1031) Antea epistola 365.

(1032) Inscriptionem hanc restituit codex Corbeiensis, Bernardi ætate scriptus: in antehac editis legebatur, *Ad abbatem quemdam*. Nec conjectura tituli levis erat, cum in contextu epistolæ agatur de professo ejus, ad quem Bernardus scribit, scilicet Willelmo, qui monachus erat forsans Sancti-Apri aut Sancti-Mansueti. Sanctitatis compellatio, et sancti et reverendissimi Patris tituli episcopo rectius conveniunt, quam abbati. Ad Ricuinum item epistola 61.

(1033) Antea epistola 387.

(1034) Quem a secunda professione ad loca sancta dehortatur Goffridus Vindocinensis epistola 21 libri quarti ad eum scripta, cujus etiam meminit epistola 26 libri secundi in qua de rapinis et sæculari violentia suo monasterio, injuriisque archiepiscopo Turonensi illatis apud Gaufridum Carnotensem adversus Majoris-Monasterii monachos graviter exposulat. Et tamen horum pietatem et religionem eo ipso tempore maxime commendat Ulgerius Andegavensis episcopus in quadam charta anni 1131 his verbis: « Ego Ulgerius episcopus Andegavensis, ecclesiæ Majoris-Monasterii, et fratribus meis Odoni venerabili abbati et monachis illius, quibus ferventiores in divino servitio alios me novisse non memini, dedi anno Incarnationis 1131 ecclesiam de Bessiacco et capellam de Belli Fortis, » Et in alio instrumento: « Ego Ulgerius Andegavensis episcopus cum cognovissem sanctissimam ecclesiam Majoris-Monasterii nullum receptaculum suæ proprietatis in

tranquillo transitu mortem finire, sancte, et reverendissime pater.

### 355 EPISTOLA CCCXCVII (1033).

AD ODONEM ABBATEM MAJORIS-MONASTERII PROPE TURONES (1034)

*Monachos, de quibusdam rebus cum clericis contententes, arbitrorum sententiæ acquiescere debere.*

Reverendissimo patri et domino ODONI, Dei gratia abbati Majoris-Monasterii, sanctoque et in Christi charitate juncto conventui, Hugo Pontiacensis et BERNARDUS Claræ-Valleis, spiritu ambulare, et quærere semper non pigre faciem Dei Jacob.

1. Charitas, fratres, nos admonet scribere ad vos et pro vobis, et quod longe a vobis absumus, sed locis, non animis. Porro animos facile in eandem vestræ fraternitatis unanimitatem conflavit fragrans ubique odor suavissimum famosissimæ sanctitatis. Cæterum ab heri et nudius tertius modice intra nos turbatum dolemus tantæ serenitatis participium. Subito nempe oborto nubilo famæ subtristioris, haud dubium quin a facie aquilonis, operuit confusio facies nostras, quod de vobis tam insolitum, tam vestro nomini dissonum audiremus. Formidantes igitur jamjamque graviter periclitari et famam vestram, et nostram pro vobis gloriam, si non sermo, qui exiit velocius, evanuerit flatu secundior; fraterna curamus sollicitudine his litteris vestram commonere Reverentiam de celeri correptione super malo, quod in dies divulgare non parcat fama volans. Miramur sane aliquos vestrum (absit enim ut omnes suspicemur) tanta vel simplicitate deceptos, vel cupiditate cæcos, ut celeberrimo nomini non parentes, unius altaris pauculos redditus (1035) orbis gloriæ præferant. Non oportet, fratres, non oportet

Andegavensi civitate habere, dedi viridarium juris episcopalis, quod habebam proprium in parochia Sancti Stephani, non longe ab ecclesia ipsius, cedente Andegavensi capitulo. Non enim decebat, ut tam sanctum ac religiosum monasterium, quam hospitalitate insignissimum ubique plantationem habet, et præ cæteris prædicatur, in tam populosa urbe et tam vicina sibi hospicio carere. ... Regnante Ludovico rege Francorum, Gaufrido filio Fulconis regis Jerosolymitani et Hugone archiepiscopo Turonensi. « Quin et Normannus Ulgerii successor in charta donationis ecclesiæ de Ver, anno Incarnationis 1152, Indict. 15, confecta, non inferius reddit amoris et honoris testimonium de monachis Majoris-Monasterii. « Quos, » inquit, « ob religionis sanctæ privilegium, quo specialiter pollent, et quia boni ædificatores et propagatores sui ordinis existunt, singulari amplector charitate. » Imo causam abbatibus Majoris, Monasterii (Guillelmi videlicet non Odonis ejus successoris, qui hanc dignitatem iniiit anno 1124 ad annum 1135) egregie tuelur Ivo Carnotensis epistola 108, ad Paschalem scripta adversus Rodulphi archiepiscopi Turonensis accusationes, quamvis postea epistola 234 ad promittendam metropolitano suo obedientiam Guillelmum cohortetur. Porro de simili decimarum litigatione, de qua hac in epistola agitur, vide inter alios Petri Venerabilis epistolam 28 libri tertii ubi hoc argumentum solide pertractat.

(1035) Altaria vocabant ecclesiæ parochiales cum decimis, qualia tunc temporis monasteriis conferri, etiam a sæcularibus, mos erat. Confer epistol. 375.

illis æstimare temporalibus lucris testimonium, quod vobis ab antiquo, imo ab initio, ab his quoque qui foris sunt, conversationis merito acquisistis. Sed forsitan dicitis: Nos nemini injuriam facimus. Tenemus nostra, parati, si quis ex adverso est, subire iudicium. Recte. Sed quid, si alius responderit et dixerit, *Hoc ipsum delictum est in vobis, quod causas habetis. Quare non magis fraudem patimini?* (I Cor. vi, 7.) Quid, si legerit et alius: *Si quis abstulerit tua, ne repetas: quinimo, percutienti in dextram maxillam, præbe et alteram; auferenti tunicam, præbe et pallium?* (Luc. vi, 29, 30.)

2. Et hæc vobis, hisque similia objiceremus, nisi quod corrigere vos, quam confundere malimus. Hoc autem dicimus, tutius esse omni christiano, et maxime monacho, possidere quidpiam minus in pace, quam cum lite amplius. Sic quippe canitis: *Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas* (Psal. xxxvi, 16). Quid, quod de altari contenditur, et hoc adversus filios Levi, id est adversus clericos? Clericorum est altari deservire, et de altario vivere. Nobis nostra professio et antiquorum monachorum exempla victum ex propriis præscribunt laboribus, et non ex sanctuario Dei. Huc accedit, quod eidem ecclesie, de qua præsens disceptatio est, clerici soli deserviunt, vosque cum illis partimini beneficium, cum quibus non exhibetis obsequium. Paulus clamat pro clericis, imo ante ipsum Moyses: *Non alligabis os bovi trituranti* (Deut. xxv, 4); Item: *Quis plantat vineam, et de fructu ejus non edit?* Aut, *Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?* (I Cor. ix, 9, 7.) Vos autem per contrarium convenimus: Qua audacia, o monachi, præsumitis, seu vinum de vinea quam non plantastis, seu lac de grege quem non pascitis? Quo pacto ibi exigitis, ubi nihil exhibetis? Certe, si ita vultis, baptizate nascentes, sepelite morientes, visitate jacentes, copulate nubentes, instruite rudes, corripite delinquentes, excommunicate contemnentis, absolvite respiscentes, reconciliate poenitentes: et in medio denique Ecclesie aperiat os suum monachus, cujus officium est sedere et tacere. Sic fortasse dignum se **356** probabit mercenarius mercede sua. Alioquin invidiosum admodum est, velle metere ubi non seminaveris; sed et colligere quod alius sparserit, etiam injuriosum.

3. Esto tamen: liceat et hoc ex dono episcopi, nec ulla jam reputetur injuria, cum canonica excusat investitura. Cæterum de pacto vestro quid facitis? Siquidem Canonici reclamantibus et causantibus de injuria, placuisse tandem vobis, nisi fallimur, non negabitis causam vestram poni in manu Carnotensis episcopi, simul et comitis T. (1036) ut quidquid pari utriusque consensu pro lite dirimenda definiretur, utraque pars irrefragabiliter teneretis. Optime plane, et consultissime. Tales quippe electi sunt mediatores, de quorum satis non solum

(1036) Theobaldi.

**A** probata æquitate, sed et privata, ut bene novimus, familiaritate confiditis. Quod igitur viri boni, et ipse amici vestri super reformanda pace concorditer, nec dubium quin et fideliter definirunt, quare vos juxta conductum quod præcesserat non tenetis? An ideo non fideliter egisse putantur, quia videtur nec æqua commutatio, quæstus utique majoris ad minorem? Sic prorsus videtur: sed quærenti quæ sua sunt, sed ei qui pluris æstimat nummos quam amicos, pecuniam quam justitiam, ac terrenam possessionem super fraternam dilectionem. Si de mundo fuissetis, et mundus quod suum erat diligeret; tam non mirum, quam nec insolitum videretur: nunc vero filii lucis et pacis, luci tenebras, paci res præferunt temporales. Tales profecto deplorat prophetica lamentatio: *Et qui, iniqui nutriti in croceis amplexati sunt stercora* (Thren. iv, 5).

**B** 4. Merito, aiunt, nolumus tenere concordiam, in qua pars nostra gravari cognoscitur. Quid, si pars altera gravari videretur? Tunc prorsus, tunc æqua et justa concordia judicaretur. Verumtamen hoc ante pactum cautum esse debuit. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio. Nunc autem lex pacti jam commodum non considerat, sed conductum. Quid ad hæc dicitis, qui contradicitis? qui, dum vos fingitis consultores, proditis turbatores, tergiversatores, prævaricatores. Aut negate pactum, aut implete. Quid enim? an non negatis quidem conventionem, sed causamini circumventionem, culpamque referitis in episcopum, quasi non egerit simpliciter vobiscum; sed cum astu et dolo vos ceperit, et induxerit in eandem, cujus vos modo poenitet, pactionem? Dicere potestis: sed mirum cui persuadere; mirum si vos vel ita suspicari. Nequaquam, inquit; sed non debet stare quod absque nostro consilio factum est, hoc est sine assensu totius capituli. Quid? quod abbas statuerit cum consilio seniorum, stare non debet, si non omnes consenseritis? Itane in Regula vestra manifestam super hoc sententiam aut non attenditis aut contemnitis? Mandat siquidem ut fratres ad consilium vocati, singuli sic respondeant quod senserint, quatenus defendere non præsumant quod responderint: sed abbas, auditis singulorum sententiis, quam potissimum ipse elegerit, ei omnes sine contradictione acquiescant («*Reg. S. Benedicti, cap. 3.*»)

**D** Si ergo in quibuscunque disponendis præeminet auctoritas abbatis, Regula item præscribente, quia in abbatis arbitrio pendet omnis ordinatio monasterii; patet quod inobedientes vos ac rebelles esse probatis, qui pactum quod abbas formavit, contra ejus voluntatem labefactare conamini. Nisi forte et ipse in corde et corde locutus est, ut quod palam per se ædificavit, clam per suos destruat; et sic prævaricatorem se quoque constituat. Quod quidem absit ut credamus: nam de optimo viro id tantum suspicari, pessimum est. Non nos sane latet scrupulus nonnullorum, qui plusquam oportet justum nodum in scirpo quærebant, dum absque Simonia istiusmodi commutationes inter ecclesias posse fieri

non putarent. Sed de hoc, ut arbitramur, vobis utique curiosius sciscitantibus, catholicorum et eruditorum virorum responsionibus satisfactum est: **357** aut si quo minus; in promptu est etiam nunc ex auctoritate canonum affirmare, quod fas sit de rebus ecclesiasticis fieri permutationes, prout ecclesiis videbitur expedire. Hæc adversus illos, qui se de his quorum sua nihil interest præsumptuosus intromittentes semper parati sunt injuriam concitare (1037).

EPISTOLA CCCXCVIII (1038).

AD GUIDONEM ABBATEM ET FRATRES ARREMARENSIS. Rogatus ab Arremarensibus, ut officium de sancto Victore ipsorum patrono componat, tenuitatem suam et operis difficultatem præterdit, exponens qualia esse oportet quæ publice adhibentur divino cultui: cantus quoque ecclesiastici leges describit.

Venerabili GUIDONI abbati Arremarensi (1039), et sanctis qui cum eo sunt fratribus, BERNARDUS servus Sanctitatis eorum, servire Domino in sanctitate.

1. Petis, charissime mihi Guido abbas, et tecum pariter qui tecum sunt fratres, dictare me aliqua vobis legenda solemniter, vel canenda in festivitate sancti Victoris, cujus apud vos corpus sacratissimum requiescit. Cunctanti instas, dissimulantes urges; meam, etsi justam, verecundiam dissimulans. Ipse adhibes mihi et precatore, quasi sit aliquid, ad inclinandum me tuæ voluntati, tua ipsa voluntate cogentius [al. convenientius]. Verum

(1837) Codex Vedastinus sic epistolam concludit: *Semper parati sunt concitare injuriam aliis, invidiam suis. Vobis autem, Pater, consulimus uti consilio meliorum, nec abduci scandalo priscorum ad prævaricandum pactum laborum vestrorum; ne, dum paucorum malorum scandalum declinat, bonis omnibus, quod absit, scandalo sitis.* MARTENE

(1038) Antea epistola 312.  
(1039) Arremarensis monasterium, diocesis Trecentensis, ordinis sancti Benedicti, patronum habet sanctum Victorem confessorum, cujus Acta ex Bernardo habes in tomo 3. Ejus loci monachus fuit Nicolaus Bernardi notarius, de quo supra in epistola 298.

(1040) Perquam eleganter ista Bernardus, ideoque debite ponderanda. Si locus et propositum pateret, verba Bernardi illustranda essent, et aliorum sanctorum Patrum sententiis munienda, aut certe ostendendum, quæ illorum de cantu Ecclesie et divinis officiis idoneo mens fuisset. Sed quia severior et rigidior disciplina fuit, quam præsentis sæculi mores et ingenia ferant; libet audire virum prorsus piæ et religiosum, ac de rebus ad pietatis ac virtutis cultum spectantibus pridem elegantè florideque disserentem. «*Hic pace,*» inquit, «*vestra dixerim, o musici; nunc templis cantandi genus dominatur novum, sed exorbitans, concisum, saltatorium, et parum profecto religiosum, teatro aut choreis convenientius, quam templo. Artificium quærimus, et perdimus priscum præcandi ac cantandi studium: curiositati consulimus, sed revera negligimus pietatem. Quid enim novitia hæc et tripudians cantandi ratio, nisi comœdia est, in qua cantores velut actores sunt, quorum modo unus prodit, modo duo, modo simul prodeunt omnes, et modulatis vocibus colloquuntur: mox iterum vivus triumphat solus, cæteris brevi secuturis?*» Et infra: *Fuerunt ævo superiore præ-*

**A** tu, vel proprio iudicio consulens, cogitare debueras, non affectum erga me tuum, sed meum in Ecclesia locum. Sane altitudo negotii non amicum desiderat, sed eruditum, sed dignum: cujus auctoritas potior, vita sanctior, stilus maturior et opus illustret, et consonet sanctitati.

2. Quantulus ego in populo christiano, cujus literæ in ecclesiis lectentur? aut quantula mihi ingenii eloquiive facultas, ut a me potissimum festiva et plausibilia requirantur? Quid? quem cœli habent laudabilem et laudatum, ego de novo laudare incipio super terram? Supernis velle addere laudibus, detrahare est. Non quod glorificatos ab angelis, homines jam laudare non audeant: sed quia in solemnitate celebri [al. solemn]i; non novella audiri deest vel levia, sed certe authentica et antiqua, quæ et Ecclesiam ædificant, et ecclesiasticam redoleant gravitatem. Quod si nova audire libet, et causa requirit; ea, ut dixi, recipienda censuerim, quæ cardibus audientium, quo gratiora, eo utiliora reddat et eloqui dignitas, et auctoris. Porro sensa indubitata resplendeant veritate, sonent justitiam, humilitatem suadeant, doceant æquitatem: quæ etiam lumen veritatis mentibus pariant, formam moribus, crucem vitiis, affectibus devotionem, sensibus disciplinam. Cantus ipse, si fuerit, plenus sit gravitate (1040); nec lasciviam resonet, nec rusticitatem. Sic suavis, ut non sit levis; sic mellea aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mi-

**C** stantissimi musici, sed revera, vel vobis testibus ii aliter et liceat dicere) religiosius cecinerunt. Sed eorum libros musicos vestrum jam fastidium pridem sepelivit. Reviviscat, obsecro, saltem aliquid prisce religiositatis in sacra musica, quod si cordi est et curæ divinus honor, hoc agite, viri, hoc laborate, ut quæ cantantur verba, simul etiam intelligantur. Quid mihi varius in templo sonus, quid multiplex concentus, si desit ei nucleus, si sensum et verba, quæ concentu sunt instillanda, percipere nequeam? Ita Hieronymus Drexelius in Rhetoricæ celestis libro 1, cap. 5. Sed age, liberemus religiosum recentis memoriæ virum ab invidia, quam illi forte apud musicos nostros hujusmodi censura creat: aut saltem consortes illi demus quibuscumque uti grandioribus, facilius, sustineat odium, infaustum veritatis partum. Et ecce occurrit e Bernardi nostri schola, qui pari cum magistro suo sensu spirituque musices abusum acriter perstringit, Aelredus, inquam, abbas Rievallis in Anglia, cujus pleraque tomo quinto Operum Bernardi habes. Ille ergo Sepculi Charitatis libro 11, cap. 2, ita loquitur. «*Ad quid illa vocis contractio et infractio? Hic succinit, ille discinit: alter supercinit alter medias quasdam notas dividit et incidit. Nunc vox stringitur, nunc frangitur, nunc impingitur, nunc diffusiori sonitu dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando virili vigore deposito, in femineæ vocis gracilitate acuitur, nonnunquam artificiosa quadam circumvolutione torquetur et retorquetur. Videas aliquando hominem aperto ore, quasi intercluso halitu exspirare, non cantare, acridiculosa quadam votis interceptione, quasi munitari silentium, nunc agones morientium, vel extasia patientium imitari. Interim histrionicis quibusdam gestibus totum corpus agitur, torquentur, labia, rotant oculi, ludunt humeri, et ad singulas quasque notas*